

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Yleisesti todetaan, että asetusmuutos tuo esiin perustavanlaatuisen puutteen sote-siirtolaskelmissa, eli niitä ei laadita yhtenäisin ja kuntia/kuntayhtymiä tasapuolisesti kohtelevin perustein. Joensuun kaupunki onkin sitä mieltä, että ehdotuksen tavoite yhdenmukaistaa tietoja on hyvä, eli kannatamme siirtolaskelmien tarkistamista.

Nykyisen lainsäädännön perusteella kunnat ovat ajautumassa eriarvoiseen asemaan esimerkiksi kirjaustapojen perusteella, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä lähtökohtana kuntien pysyvän rahoituksen laskemisessa. Siirtolaskelmien tarkistamista nyt esitettyä kattavammin puoltaa myös se, että soteuudistusta valmisteltaessa ei osattu riittävästi huomioida kuntien erilaista tapaa järjestää sotepalvelut. Uudistuksen seurauksena ns. edelläkävijämaakunnat ovat uudistuksen häviäjiä esimerkiksi palkkaharmonisaatioon liittyvien kustannusten kantamisessa.

Laskelmien tarkistus on tarkoitus tehdä varsin kiireisellä aikataululla. Huomioiden asian merkittävyys ja pysyvä vaikutus kuntien tulevaan rahoitukseen, olisi perusteltua, että siirtolaskelmien tarkistamiseen käytettäisiin pidempi aika kuin nyt esitetty.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**

3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä
4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen
5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen
6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot

Kaikki ehdotetut erät 1-6 ovat perusteltuja ja niiden huomioon ottaminen on perusteltua ja lisää tasapuolisuutta kuntien välillä.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Kohdan 2 kohtien 1-6 lisäksi Joensuun kaupunki esittää, että huomioon tulisi ottaa myös muita eriä, jotka eivät vastaa ns. vuosittaista siirtyvää sotekustannusta. Tällaisia ovat esimerkiksi koronakorvaus (kertaerä koronapotilaiden hoitajille) ja merkittävät alaskirjaukset tai kertaluontoiset lisäpoistot sekä normaalia suuremmat luottotappiot, joita on tehty sotekuntayhtymien viimeisinä vuosina 2021 ja 2022. Koronapotilaiden hoitoon osallistuneiden kertapalkkio perustuu sopimuksen mukaan vuoden 2020 valmiuslain aikaisiin poikkeusoloihin, eikä siten ole vuosien 2021-2022 suoriteperusteinen kustannus. Erityisesti koronakorvauksen poistamisen puolesta puhuu se, että tuon kyseisen palkkion maksaminenhan ei edellytä edes sitä, että ko. henkilöt olisivat olleet töissä vuosina 2021-2022.

Palkkaharmonisoinnin kustannukset kokonaisuutena tulee ottaa myös huomioon etupainotteisesti sote-uudistukseen edenneiden maakuntien osalta. Aiemmin hyväksytyn asetuksen muutoksen mukaan harmonisointikulut oikaistaan vain siltä osin, kun vuosiin 2021 ja 2022 kohdistuu aiempien vuosien kustannuksia. Palkkaharmonisoinnin huomioon ottaminen esitetyllä tavalla ei ole riittävä. Alueilla, jossa palkkoja on jo harmonisoitu laaja-alaisissa kuntayhtymissä, kunnista siirtyy enemmän kustannuksia kuin alueilla, jossa harmonisointia ei ole tehty. Nykyisen rahoitusmallin johdosta tämä pienentää pysyvästi em. kuntien valtionosuuksia.

Nyt esitetty asetusluonnos johtaa siihen, että em. alueiden kunnat jäävät pysyvästi eriarvoiseen asemaan niihin alueisiin nähden, joissa vapaaehtoisia laajempia sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymiä ei ole tehty. Vapaaehtoisia kuntayhtymiä perustaneissa kunnissa asuvat kuntalaiset joutuvat uudistuksen seurauksena maksamaan uudistuksesta kahdesti. Kunnat ja kuntalaiset ovat maksaneet ja maksavat kattaessaan kuntayhtymien alijäämät tilinpäätöksen 2022 yhteydessä veroina jo kertaalleen edelläkävijyydestä syntyneet kustannukset. Lisäksi, jotta kunnat pystyvät jatkossa tuottamaan kuntalaisilleen vastuulleen jäävät tehtävät, he joutuvat valtionosuusleikkauksen kattaakseen keräämään kuntalaisiltaan enemmän veroja. On huomattava, että nämä alueet sijaitsevat pääosin itäisessä Suomessa, jossa toimintaympäristö on monella mittarilla keskimääräistä haastavampi. Kuntien välinen yhteistyö on ollut keskeinen keino selviytyä kuntien taloudellisista haasteista. Tähän valtio on kuntia myös kannustanut.

Kiinteistökustannusten tarkastelu tulisi huomioida kuntien yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi. Koska kuntien vuokraperusteet ovat ennen uudistusta poikenneet toisistaan osin huomattavastikin, voi tästä seurata se, että uudistus kohtelee kuntia epätasa-arvoisesti.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Joensuun kaupunki esittää, että merkittävyyden raja poistetaan ja esittää, että päätetään ne siirtolaskelmissa tarkistettavat erät, jotka tulee oikaista ja ne oikaistaan laskelmiin täysimääräisenä. Nykyinen esitetty euromääräinen raja vain lisää eriarvoisuutta kuntien välillä. Joensuun kaupunki korostaa sitä, että tällä korjauksella ja siirtolaskelmalla on joka tapauksessa pysyvä vaikutus kuntien rahoitukseen, joten keinotekoista 30 euroa/asukas rajaa ei tulisi enää huomioitavien asioiden osalta asettaa.

Mikäli tietojen tarkistamisella erityisesti kohdan 2 alakohtien 2-5 osalta säilytetään olennaisuusraja, joutuvat kunnat eriarvoiseen asemaan keskenään riippuen siitä, mitä kirjaustapaa tilinpäätöksissä on käytetty. Tämä korostuu sen vuoksi, että rahoitusmallissa koko valtakunnan sote-kustannuksella on merkitystä jokaisen kunnan rahoitukseen suhteellisen aseman kautta. Takautuvien palkkaharmonisaatiokustannusten osalta kuitenkin kustannus otetaan täysimääräisesti huomioon, joten eri tekijät ovat laskennassa keskenään ristiriidassa, jos olennaisuusrajaa 30 e/as. sovelletaan. Jos olennaisuus pidetään tarkistuksen perusteena, käy edelleen niin, että kunnilta siirretään liikaa tai liian vähän rahoitusta hyvinvointialueille.

Euromääräisen rajan poistamista tukee myös se, että eri uudistusten vaikutusten käsitteleminen erillisenä voi johtaa siihen, että kokonaisuutena yksittäisiä kuntia koskevat muutokset muodostuvat poikkeuksellisen suuriksi. Esimerkiksi Joensuun osalta sote-kustannusten taso nousi kahtena viimeisenä vuotena merkittävästi mm. palkkaharmonisaation johdosta, minkä seurauksena uudistus kohtelee kaupunkia epätasa-arvoisesti. Lisäksi siirtolaskelmissa kaupungin tasapainotila heikkenee muutoksen myötä. Joensuu on häviämässä myös tulevassa TE-uudistuksessa kun siirtyvät kustannukset ovat merkittävästi tulevaa valtionosuustasoa korkeampi. Esitetty muutosten huomioisen merkittävyysraja voi pahimmillaan lisätä tätä eri uudistusten kumulatiivista negatiivista vaikutusta entisestään.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Ehdotettu menettely vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta ja sopivalta tavalta selvittää kustannukset. Valtionvarainministeriön tulee kuitenkin varmistua siitä, että tiedot saadaan kunnilta yhdenmukaisina riippumatta kirjaustavasta. Lisäksi tulee varmistua siitä, että myös kuntayhtymiltä saadaan esimerkiksi sotemenoja nostavat kertaluonteiset korjattavat erät. Mikäli kunnan ja

kuntayhtymän (sen tilalla vastaavan hyvinvointialueen) vastaus eroaa, on äärisemmäisen tärkeää, että esitettyjen tietojen oikeellisuus varmistetaan, koska rahoitusmallin johdosta kuntien ja hyvinvointialueiden intressit ovat vastakkaiset.

6. Muita huomioita.

-

Himanka Marjo-Riitta
Joensuun kaupunki - Joensuu kaupunginhallitus 29.5.2023 § 220